

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες 96

Χαμένες ευκαιρίες για την πολιτισμική αναβάθμιση του Ρεθύμνου

Την περασμένη εβδομάδα αναφερθήκαμε σε μια κερδισμένη πολιτιστική ευκαιρία για το Ρέθυμνο, χάρη στην οικογένεια Γεωργίου Βογιατζάκη: εκείνη του Παλαιοντολογικού Μουσείου. Δεν είναι ασφαλώς οι δημιουργοί του, **Άγγελος και Νίκη Γουλανδρή**, οι μοναδικοί ευεργέτες του Ρεθύμνου, στο επίπεδο του πολιτισμού και των γραμμάτων. Αρκεί να σκεφτούμε τον **Μιχαήλ Μοσχάκη**, που έζησε και σταδιοδρόμησε στην Τερζέστη, και πλούτισε τη γενεθλιά του πόλη με το «Μοσχάκειον Ημιγυμνάσιον Θηλέων», τις εγκαταστάσεις δηλαδή γύρω από το ναό της Αγίας Βαρβάρας. Σημαντικός ευεργέτης της πόλης στον τομέα της παιδείας ήταν και ο **Στυλιανός Αναστασάκης**, που φοίτησε μόνο μέχρι την Β' Γυμνασίου αλλά απέκτησε εξαιρετική αυτομόρφωση, αφήνοντας κληροδότημα με το οποίο παρέχονται ετήσιες υποτροφίες σε μια δεκάδα μαθητών του Ρεθύμνου, αλλά και ένα οικοπέδο στον Τσεσιμέ (αχρησιμοποίητο σήμερα).

Δωρήτρια υπήρξε και η διευθύντρια της Αχιλλοπουλείου Σχολής του Καΐρου **Αργίνη Φραγκούλη**, που δώρισε τη θερινή της κατοικία στον Δήμο Ρεθύμνης. Δυστυχώς εκείνος την έχει αφήσει στο έλεος του χρόνου και των ανθρώπων. Και βέβαια, από τους κορυφαίους δωρητές υπήρξε ο **Γιώργος Τσικόγιας**, την ευποιία του οποίου θα εκτιμήσουμε το προσεχές καλοκαίρι, με την έναρξη λειτουργίας του ιδρύματος κοινωνικής μέριμνας στον Τίμιο Σταυρό. Ενός ιδρύματος που, απ' ό,τι γνωρίζουμε, θα έχει και πνευματικό προσανατολισμό, και ελπίζουμε να μας απασχολήσει πολλές φορές στο μέλλον με τις σχετικές δράσεις του.

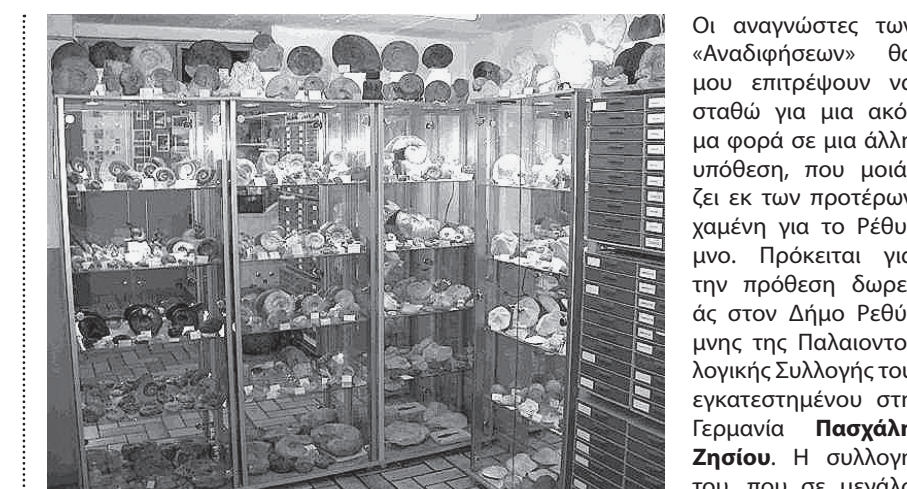
Μια χαμένη ευκαιρία πολιτισμού για το Ρέθυμνο υπήρξε εκείνη του Μοσχάκειου **Μουσείου Ενάλιας Ζωής**. Όπως και το μητρικό Μοσχάκειο Μουσείο της Αθήνας, που ευτυχώς εκείνο εξακολουθεί τη λειτουργία του μέχρι σήμερα, ήταν αφιερωμένο από τους ιδρυτές του, το ζεύγος Μοσχάκη, στη μνήμη του παιδιού τους, που έφυγε το 1941 στο σιωπηλό κόσμο του βυθού. Ήταν ένα εξαιρετικό στο είδος του μουσείο, όπως καλά θυμούνται οι τότε μαθητές, που περιλάμβανε μια μεγάλη συλλογή από μαλάκια, σπόγγους, κνιδόζωα, ψάρια και απολιθώματα. Παρότι στο διαδικτυακό διαβάζουμε (εμείς αλλά και οι επισκέπτες του Ρεθύμνου) ότι εξακολουθεί να λειτουργεί στην οδό Αραπατζόγλου (με τιμή εισόδου 3€!), η αλήθεια είναι ότι έχει κλείσει από το 2007 και ότι τα εκθέματά του βρίσκονται αταυτοποιητά στον όροφο του Κέντρου Κρητικής Λαϊκής Τέχνης. Αξίζει να αναφερθεί ότι η αρμόδια τότε αντιδήμαρχος πολιτισμού μάς είχε διαβεβαιώσει στις 14 Οκτωβρίου 2012, σε εκδήλωση στο Λαογραφικό Μουσείο, για την επαναλειτουργία του Μουσείου και για τα επικείμενα τότε εγκαίνια της επανέκθεσής του...

Ακόμα χειρότερη ήταν η τύχη της **Συλλογής Ελένης Φραντζεσκάκη**. Η δημιουργός της, μέλος της Οικολογικής Πρωτοβουλίας Χανίων, πήρε την απόφαση το 1993 να δωρίσει την περιουσία της στο Πολυτεχνείο Κρήτης και στο Ρέθυμνο. Ανάμεσα στα περιουσιακά στοιχεία που δώρισε στο πρώτο ήταν και ένα κτήριο στην Παλιά Πόλη των Χανίων, του οποίου την ανασύλωση δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει. Όπως καταλαβαίνουμε, το Πολυτεχνείο, κλασική δημόσια υπηρεσία, ουδόλως ενδιαφέρθηκε, έτσι που στο κτήριο βρίσκεται υπό κατάρρευση και κατάρληψη. Δεν ήταν καλύτερα τα πράγματα στο Ρέθυμνο, στο οποίο δώρισε έργα παραδοσιακής χειροτεχνίας, όπως υφαντά, κεντήματα, κοσμήματα, δαντέλες και άλλα. Η συλλογή της στεγάστηκε, μετά από εντυπωσιακά εγκαίνια, στον χώρο πίσω ακριβώς από το Μουσείο Ενάλιας Ζωής και αργότερα μετακομίστηκε στην οδό Χειμάρδας. Ακολούθησε η αποθήκευσή της στον χώρο πάνω από τον Άγιο Λάζαρο, όπου ένα μέρος της κυριολεκτικά σάπισε...

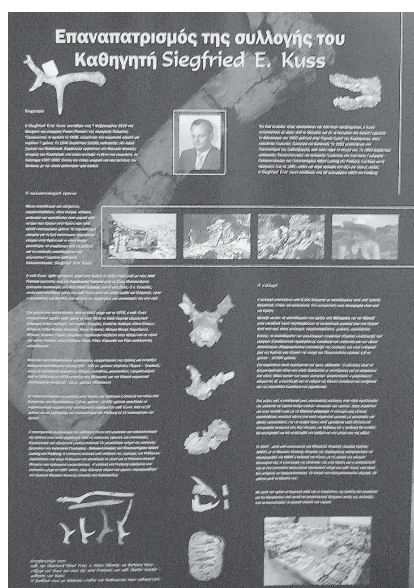
Πολλές είναι ακόμα οι χαμένες ευκαιρίες για το Ρέθυμνο. Αν κάποιος περιηγηθεί στο επίσημο διαδικτυακό τόπο του Δήμου Ρεθύμνης (www.rethymno.gr/city/cultural-institutes), θα μάθει μεταξύ άλλων ότι στον τομέα Πολιτισμικοί φορείς-δράσεις «... έχουν ήδη χωροθετηθεί στην Παλιά Πόλη και τη Φορτέτζα οι βασικές πολιτιστικές δραστηριότητες του Ρεθύμνου, όπως οι εξής: ... Η Μουσειακή Συλλογή Ενάλιας Ζωής · Η Μουσειακή Συλλογή Καμπάνων - Παραδοσιακών Ηχητικών Οργάνων · Η Μουσειακή Συλλογή Παραδοσιακής Αγροτικής Οικοσκευής · Η Μουσειακή Συλλογή Τυπογραφίας και τοπικού Τύπου · Το Ιστορικό Αρχείο της πόλης του Ρεθύμνου...». Πρόκειται ασφαλώς για διαδικτυακή ανάρτηση προ του έτους 2007, επί των ημερών του προηγούμενου δημάρχου (ο οποίος όμως σε δημοσίευσμά του της περασμένης εβδομάδας για την Παλιά Πόλη ξέχασε να περιλάβει αυτές ακριβώς τις επαγγελίες...). Όμως για την υλοποίησή τους -απ' ό,τι μπορώ να γνωρίζω- είχαν αγοραστεί συλλογές και υλικά, αλλά και αναστηλώθηκε το κτήριο του επιπρομαχιά του Αγίου Λουκά στη Φορτέτζα, το οποίο διαβάσαμε προ καιρού ότι προορίζεται για τη δημιουργία αναψυκτηρίου, αντί για Μουσείο Παραδοσιακών Ηχητικών Οργάνων.

Οι αναγνώστες των «Αναδιφύσεων» θα μου επιτρέψουν να σταθώ για μια ακόμα φορά σε μια άλλη υπόθεση, που μοιάζει εκ των προτέρων χαμένη για το Ρέθυμνο. Πρόκειται για την πρόθεση δωρεάς στον Δήμο Ρεθύμνης της Παλαιοντολογικής Συλλογής του εγκατεστημένου στη Γερμανία **Πασχάλη Ζησιού**. Η συλλογή του, που σε μεγάλο βαθμό περιλαμβάνει απολιθώματα της Κρήτης, θεωρείται εξαιρετική, γ' αυτό και τμήμα της έχει συγκροτήσει πανεπιστημιακή έκθεση στα πλαίσια του Έτους Δαρβίνου. Έχει παρουσιαστεί τουλάχιστον τρεις φορές σε εκδηλώσεις του Παλαιοντολογικού Μουσείου, στις οποίες χαρήκαμε τις εικόνες εκατοντάδων θαλάσσιων απολιθωμάτων, μεταξύ άλλων από τα Χανιά, το Κολυμπάρι, τα Αφράτα, το Λασιθί, το Ηράκλειο, τα Μάταλα, την Πανασσό, τον Σκοκάρ, αλλά και από το Αρκάδι, το Καβούσι, τους Βολιώνες, τον Μαρουλά, το Ρουσοσπίτι, το Χρωμοναστήρι, την Αγία Ειρήνη, το Φαράγγι των Μύλων, το Κάτω Βαλοσαμόνερο και το Μαλάκι.

Σε επίσκεψή του στο Ρέθυμνο, ο Π. Ζησιού είχε δηλώσει σ' αυτήν εδώ την εφημερίδα: «...Όλη η Κρήτη έχει απολιθώματα, **τα περισσότερα όμως έχουν εντοπιστεί στον Νομό Ρεθύμνου**. Εδώ και τριάντα χρόνια, τα συγκεντρώνω όχι μόνο από την Κρήτη αλλά από όλο τον κόσμο. Τα έχω ταχτοποιήσει, τα έχω οργανώσει με φωτογραφίες, με την πλήρη ονομασία τους, την τοποθεσία, την προέλευσή τους και είναι έτοιμα για να εκτεθούν. Η αξία τους και η σημασία τους είναι ανεκτίμητη. Θα ήταν εύκολο να γίνει η αρχή για να μπορέσουν αυτά να εκτεθούν στην πόλη σας, όμως λείπει το χρήμα και η θέληση. Όλοι οι ξένοι τουρίστες ενδιαφέρονται πάρα πολύ για τα απολιθώματα, στις πατρίδες τους έχουν. Εγώ έχω ένα μουσείο, ιδιωτικό στην Γερμανία, όμως θέλω να φέρω την συλλογή μου στο Ρέθυμνο, εδώ για μην φύγω από τη ζωή και μείνει ο θησαυρός αυτός αναξιοποίητος».

Η υπόθεση μοιάζει εξαιρετικά μ' εκείνη του Γερμανού παλαιοντολόγου **Siegfried E. Kuss**. Όπως είχε δηλώσει στην ίδια συνέντευξη ο Βασίλης Σιμιτζής, την συλλογή του από απολιθώματα θηλαστικών που έζησαν στην Κρήτη «...είχε καταθέσει στο Κρατικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Καρλσρούης και πρόσφατα επέστρεψε μόνιμα στην Κρήτη. Όχι όμως στο Ρέθυμνο, για το οποίο είχε εκφράσει επανειλημμένα την επιθυμία του ο εκλιπών καθηγητής τόσο στον Βασίλη Σιμιτζή, όσο και στον τέως δήμαρχο Δημήτρη Αρχοντάκη και στον φίλο του Τάσο Παπαδουράκη, αλλά στο Ηράκλειο, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του οποίου προς τιμήν του ενδιαφέρθηκε, δραστηριοποιήθηκε, κατόρθωσε να την επαναπαρίσει και σήμερα την εκθέτει στον εκθεσιακό χώρο των απολιθωμάτων του. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι τα περισσότερα από τα απολιθώματα της Συλλογής Kuss προέρχονται από ρεθιμνιώτικα σπήλαια και βραχοσκεπές, κυρίως της βόρειας ακτογραμμής, από το Καλό Χωράφι μέχρι την Ζουρίδα αλλά και από άλλες απολιθωματοφόρες θέσεις, όπως από τα Σελλιά».

Είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω στις 11 Νοεμβρίου 2008 στο αμφιθέατρο του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Ηράκλειο τον **επαναπαρισμό της Συλλογής Kuss**, μαζί με την Μαρίαννα Καλαϊτζιάκη, τον Βασίλη Σιμιτζή, τον Τάσο και την Λίλα Παπαδουράκη, και τα αισθήματά μου ήταν ανάμικτα. Εβλεπα έναν θησαυρό να επιστρέφει στον τόπο του, αποτελούμενο -μεταξύ άλλων- από τα αρχαιότερα χερσαία απολιθώματα της Κρήτης: απολιθώματα καμηλοπαρδάλων, ρινόκερων, χελωνών και κροκόδειλων από τις Μέλαμπες και τον Πλακιά.

Την ίδια στιγμή ήμουν λυπημένος. Εβλεπα τις φωτογραφίες της δεκαετίας του 1960 από τις έρευνες του Γερμανού παλαιοντολόγου στις Σίσες και στο Καλό Χωράφι και σκεφτόμουν πως είναι αδικία για το Ρέθυμνο, που μάλιστα έχει ένα μοναδικό για την Κρήτη Παλαιοντολογικό Μουσείο, να μην διεκδικήσει τον εμπλουτισμό του με τέτοιο πολύτιμο υλικό. Ποιος θα το έκανε όμως; Ποια αρχή της πόλης θα έκανε αλλεπάλληλα ταξίδια στην Καρσρούη, όπως το έκαναν οι γείτονές μας Ηρακλειώτες, προκειμένου να πείσει το εκεί Πανεπιστήμιο ότι είμαστε άνθρωποι εχέγγυοι στο Ρέθυμνο; Να τους πείσει ότι θ' αλλάξουμε τακτική ή ότι **θα πάψουμε να θεωρούμε τα καρναβάλια ως το άκρον άωτον του πολιτισμού του Ρεθύμνου;**

Υ.Γ. χωρίς περαιτέρω σχόλια. Ψάχνοντας για σχετικό φωτογραφικό υλικό στο διαδίκτυο, διαβάζω -όχι έκπληκτος- υπό τον τίτλο «Στον Τόπειρο θα φιλοξενηθεί η συλλογή απολιθωμάτων του Π. Ζησιού από την Κολωνία» (www.torpeiros.gr), ότι ο Δήμος Τόπειρου αποφάσισε να δημιουργήσει στις εγκαταστάσεις του παλιού Δημοτικού Σχολείου του Τοξωτών Μουσείο, προκειμένου να στεγάσει τις συλλογές του Πασχάλη Ζησιού. Και πάλι τα αισθήματά μου είναι ανάμικτα: μια ακόμη μουσειακή συλλογή χάθηκε για το Ρέθυμνο. Ευτυχώς όμως βρέθηκε ένας άλλος ελληνικός τόπος, που εκτίμησε τον αγώνα και της προσφορά του συλλέκτη και θα την αναδείξει.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας